

מִי דַעַת

ההלכה השבועית מבית לימודי דעת / מאת הרב ד. אוסטרופ שליט"א
הלכות אלו היו למראה עיניו של הגר"מ שטרנבוך שליט"א.

הערה: אין ללמוד הלכה למעשה מתוך גליון זה. בכל שאלה יש להיוועץ במורה הוראה.

ואמנם יש בתי כנסיות בהם נהוג שגוי מדליק את האורות לפני התפילה, ומסתמכים בזה על ב' קולות, א' דברי הרמ"א הנ"ל שמביא את דברי בעל העיטור המתיר לומר לגוי לעשות אפילו מלאכה דאורייתא לצורך מצוה, וכאן זה ג"כ צורך גדול הוא לצורך אנשים רבים, ויש המתירים זאת באופן זה. ב' עפ"י מה שכבר הבאנו לעיל שיש שיטה בפוסקים המתירה לומר לגוי להוסיף אור במקום שיש כבר אור [אפילו שא"א להשתמש בו אלא ע"י הדחק]. אולם, גם ע"ז יש חולקים והוא דעת המג"א האוסר בכל אופן כשהגוי מדליק את הנר עבור הישראל.

ובוודאי שהדבר הטוב ביותר לעשות הוא, לכוון את כיבוי והדלקת האורות ע"י שעון שבת. ועי"ז יש גם רווח, שח"ו לא יבואו אנשים וילדים ללמוד מזה להתיר לומר לגוי להדליק אורות בכל מקום, שאינם מבחינים בהיתר שיש בביהכ"ס יותר משאר מקומות.

האם מותר להציב מכונת קפה וכדו' כאשר יודע שגויים יקנו מזה בשבת?

הדבר מותר, שהרי הגוי קונה עבור עצמו ולא עבור היהודי. ומשום כך, אפילו באופן שמעמיד מכונה שהרי הגוי קונה עבור עצמו ולא עבור היהודי. ומשום כך, אפילו באופן שמעמיד מכונה שתפעל רק בשבת מותר, שהרי אין כאן מלאכה שנעשית עבור היהודי.

אולם יש כאן שאלה של "שכר שבת", דהיינו שמקבל היהודי כסף עבור עבודה שעושה

ספר התורה הושאל לבית האבל ושכחו להחזירו לבית הכנסת לפני שבת, ובמקום זה אין עירוב כשר, האם מותר לומר לגוי שיביא את ספר התורה לביהכ"ס לצורך מצות קריאת התורה? במקרה שצריך לעבור דרך רשות הרבים בשביל להביא את ספר התורה, אסור לומר לגוי להביאו, מפני שבהוצאה דרך רשות הרבים יש איסור מן התורה, ולא הותר לומר לגוי לעשות מלאכה מן התורה אפילו לצורך מצוה.

אבל אם אפשר לעבור דרך כרמלית שאיסור הוצאה שם הוא רק מדרבנן, מותר לומר לגוי שיביאנו לצורך מצות קריאת התורה.

החשמל קפץ לפני סעודת ליל שבת, האם מותר לומר לגוי להדליקו לצורך מצות הסעודה?

הדלקת האור כרוכה באיסור מן התורה, ומשום כך אסור לומר לגוי להדליק אפילו לצורך מצוה. ויש לדעת, שכל זה הוא דעת השו"ע¹. אבל הרמ"א² הביא את דעת בעל העיטור הסובר שמותר לומר לגוי לעשות אפילו מלאכות דאורייתא לצורך מצוה, כגון הדלקת נרות לצורך סעודת שבת, אך סיים שיש להחמיר במקום שאין צורך גדול משום שרוב הפוסקים חולקים על בעל העיטור. ובמ"ב³ כתב בשם הש"ה שהחמיר אפילו במקום צורך גדול.

¹ סימן ש"ז סעיף ה'.

² סימן רע"ו סעיף ב'.

³ ס"ק כ"ד.

[המכונה] בשבת, ועיין בשו"ת מנחת יצחק⁴ כמה עצות לזה.

מה הדין באופן שיש חשש שיהודים יקנו מהמכונה בשבת?

באופן שרב האנשים שבאיזור הינם יהודים, נכון לדאוג שלא תפעל המכונה בשבת⁵. אבל אם ישנם במקום זה גויים כיהודים ואפשר להשתמש במכונה לפני ואחרי שבת, אפשר שיש די קולות להסתמך עליהם ולהשאיר את המכונה פועלת בשבת⁶. אולם בכל מקרה יש לעשות שאלת רב.

האם מותר לתת כסף לגוי שיקנה לו איזה חפץ כשיודע שיקנה זאת בשבת?

כתב השו"ע⁷, מותר לתת לאינו יהודי מעות מערב שבת לקנות לו, ובלבד שלא יאמר לו קנה בשבת. וכתב המ"ב⁸, שכל זה רק כאשר קצץ לו שכר עבור זה, שאז אנו אומרים שהגוי עושה בשביל עצמו לקבל את השכר. אבל אם לא קצץ לו שכר עבור זה, אסור. שבזה הרי הוא עושה איסור בשבת עבור ישראל.

וכל זה דווקא באופן שיש אפשרות לגוי לקנות גם ביום חול, שבזה אנו אומרים שעל דעת עצמו הוא קונה בשבת. אבל באופן שאין אפשרות לקנות אלא בשבת, כגון שיודע שעתיד להגיע בשבת סוחר לעיר ולא יוכל לקנות ממנו לאחר השבת, אסור לומר לגוי שיקנה לו, כיון שזה כאילו אומר לו במפורש שיקנה לו בשבת שזה אסור⁹.

ויש לדעת, שאין ללמוד מכאן כלל היתר להעסיק עובדים גויים שיפעילו את החנות או המפעל בשבת, שהרי היהודי משלם לגוי עבור מלאכה שיעשה בשבילו, וכבר למדנו לעיל שאסור שגוי

יעשה מלאכה אפילו בשכר. וביותר, שהרי בזה היהודי ממש אומר לגוי שיעשה מלאכה. ויש לשים לב בזה באופנים שיש ליהודי שותפות בחנויות שמופעלים ע"י גויים, ויש לשאול רב מוסמך בקשר לפתיחתם בשבת.

האם מותר ליהודי השוהה בארץ ישראל בזמן יציאת שבת להתקשר בטלפון לגוי הנמצא בארץ

אחרת כשבארץ ההיא עדיין לא יצאה השבת? רוב הפוסקים מתירים זאת¹⁰. והטעם, כיון שהיהודי אינו עושה כל פעולה של חילול שבת, שהרי אצלו כבר יצאה השבת.

ואמנם היה ניתן לטעון, שהרי למדנו שיש איסור באמירה לנכרי לעשות מלאכה בשבת, וא"כ גם כאן הרי הוא כאומר לגוי לעשות מלאכה בשבת שהרי במקומו של הגוי עדיין השבת בעיצומה.

ויש להשיב, שהנה כמה טעמים למדנו בטעם האיסור לעשות מלאכה בשבת, והם אינם שייכים בעניינינו.

א. דעת הרמב"ם שטעם האיסור הוא שמא יבוא הישראל לעשות מלאכה בעצמו, ואי"ז שייך כאן, שהרי היהודי נמצא במקום שבו כבר יצאה השבת, וא"כ הוא לא יבוא להתיר לעצמו לעשות מלאכה כשאצלו שבת.

ב. דעת רש"י שטעם האיסור משום "ודבר דבר", וגם זה אין שייך כאן, שכ"ז הוא איסור ליהודי שמדבר דברי חול בשבת, ויהודי זה הרי מבר עכשיו ביום חול.

בגליון הבא:

— מי ששכח לנתק לפני שבת נורת החשמל שבמקרר, האם מותר לו לבקש מגוי שיכבה אות כדי שיוכל לפתוח את המקרר?

¹⁰ שמירת שבת כהלכתה פרק ל"א סעיף כ"ו. (ועיין ספר פסקי תשובות סימן שמ"ד אות ב' הערה ז').

⁴ ח"ג סימן ל"ד.

⁵ שמירת שבת כהלכתה פרק כ"ט סעיף כ"ח והערה ע"א.

⁶ עיין שם ובהערה ע' מה שכתב הגאון ר' שלמה זלמן אויערבך זצ"ל.

⁷ סימן ש"ז סעיף ד'.

⁸ ס"ק י"ד.

⁹ מ"ב ס"ק ט"ו.

מרכז למודי דעת

- תכנית לימודים ייחודית המסייעת ללומד להגיע לרמה גבוהה בידיעת ההלכה.
- התכנית משלבת שיעורי הלכה כתובים הנשלחים בדיוור ישיר לבתי הלומדים, שאלות סיכום וחזרה, מבחנים תקופתיים, קשר עם רבנים ותעודה.
- שיעורים בהלכות: איסור והתר, שבת, עירובין, נדה, מקואות, חופה וקידושין, אבלות.
- למודי דיינות.
- הכנה מושלמת לבחינות הסמיכה.

להצטרפות ולקבלת מידע נוסף חייגו:

03-6166340

E-mail: limd@netvision.net.il

www.limd.co.il